

Впровадження інтерактивних технологій на уроках зарубіжної літератури

У статті розглянуто теоретичні аспекти проблеми інтерактивних технологій, проаналізовано класифікацію інтерактивного навчання й модифіковано її відповідно до викладання уроків зарубіжної літератури. Домінуючою є думка про те, що використання інтерактивного навчання можливе при умові діалогічної взаємодії учасників навчального процесу.

Ключові слова: інтерактивні технології, ігрова модель, діалогічна взаємодія, уроки зарубіжної літератури.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Сучасна школа перебуває на шляху модернізації змісту і форми навчання. Одним з кроків підвищення ефективності навчально-виховного процесу є впровадження інтерактивних технологій на уроках літератури. За умови доцільного й методологічно виправданого їх застосування створюються оптимальні умови для інтелектуального розвитку й самореалізації особистості, для чого й покликана літературна освіта.

З усіх дидактичних принципів мені, як і, напевно, багатьом викладачам, імponує той, що вимагає вчити охоче, захоплює, – так, щоб учневі було цікаво на занятті. Сьогодні, коли на наших дітей насувається агресивна, цинічна чужа „культура”, коли технічний прогрес усе більше віддаляє їх від книги, від живого слова класики, цей принцип стає надзвичайно актуальним. Здивувати, заінтригувати учня – значить, заохотити його до читання, до творчості.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми... Інтерактивні технології навчання є предметом дослідження багатьох науковців. До його проблемних питань звертаються О. Пометун, Л. Пироженко, А. Гін, О. Ісаєва, А. Мартинець, Г. Сиротенко, Н. Суворова, Г. Токмань, С. Жила та інші. Спираючись на їхні дослідження, з’ясуємо спершу специфіку інтерактивного навчання.

Формулювання цілей статті... Визначити особливості інтерактивного навчання та його можливості на уроках літератури; проаналізувати класифікації інтерактивного навчання й модифікувати їх відповідно до викладання уроків літератури.

Виклад основного матеріалу... Традиційно в сучасній школі виділяють активну та пасивну моделі навчання, залежно від участі учнів у навчальній діяльності [6, 8]. За „пасивної” моделі учень виступає в ролі „об’єкта” навчання, повинен засвоїти й відтворити матеріал, переданий йому вчителем або вміщений у підручнику. Активний тип навчання передбачає застосування методів, які стимулюють пізнавальну активність і самостійність учнів. Учень виступає „суб’єктом” навчання, вступає в активний діалог з іншими учасниками навчального процесу.

На думку О. Пометун та Л. Пироженко, інтерактивне навчання є різновидом активного [6, 8]. А. Мартинець поняття „активний” та „інтерактивний” ототожнює [4, 29]. Ми поділяємо думку науковців [6, 9], що виокремлюють інтерактивне навчання як певний різновид активного, адже слово „інтерактив” конкретизоване англійським „inter” – взаємний, тому ми можемо говорити про інтерактивне навчання як діалогічне. Погоджуємося з визначенням інтерактивних технологій навчання О. Пометун та Л. Пироженко, які вважають, що інтерактивна технологія навчання передбачає залучення до навчального процесу всіх його учасників, де кожен учень має конкретне завдання, за яке він повинен публічно прозвітуватись, або від його діяльності залежить якість виконання поставленого перед групою та передусім класом завдання [6, 24].

Отже, інтерактивне навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умов постійної й активної взаємодії всіх учнів. Відбувається взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де всі суб’єкти є рівноправними партнерами. Таке навчання ефективно сприяє формуванню ціннісних орієнтацій, навичок і вмінь, створенню атмосфери співпраці, взаємодії, дає змогу педагогу стати справжнім лідером дитячого колективу, на що вказують учені [7, 19]. Під час інтерактивного навчання учні вчаться бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати продумані рішення [6, 9]. Інтерактивні технології сприяють набуттю основних форм мислення, виробляють здатність до самоосвіти, вміння застосовувати набуті знання в практичній діяльності. Для інтерактивного навчання характерні досягнення, здобуті шляхом упровадження інноваційних технологій під час пошуку відповідей на питання „Як навчати? Як створити умови?”, внаслідок чого актуалізується формальний аспект навчання.

Інтерактивне навчання характеризується багатовекторністю дидактичної мети, освітніх завдань. Передусім, – за Н. Суворовою, – воно розвиває комунікативні вміння і навички, допомагає встановленню

емоційних контактів між учнями, привчає працювати в команді, дослухатися думки товаришів. Використання інтерактиву знімає нервову навантаженість школярів, дає можливість змінювати форми їхньої діяльності, переключаючи увагу на вузлові питання роботи [3, 54].

Інтерактивне навчання на уроках літератури висуває ряд вимог до вчителя-словесника та учнів-читачів. Г. Токмань зазначає, що вчитель має не тільки знати різноманітні технології викладання, але й бути здатним творчо застосовувати для ефективного викладання літератури [8, 40]. Є. Пасічник переконаний, що проблемність у навчанні забезпечує інтенсивну мислительну активність учнів при засвоєнні знань, створює найсприятливіші умови для розвитку у них здатності по-творчому, всебічно розглядати предмет дослідження [5, 31].

Як відомо, проблемність лежить в основі інтерактивних технологій – дискусії та дебатів. Н. Волошина важливою формою розвитку логічного і творчого мислення учнів на уроках літератури, стимулювання їх активності і самостійності вважає диспут [7, 42]. Методист стверджує, що диспут дає змогу зіставляти свої погляди з поведінкою і думками літературних героїв, використовувати виховну силу позитивного прикладу. Беручи участь у диспуті, учні розвивають уміння й навички полемізувати, аргументовано захищати свої думки [7, 42].

Пропонуючи модель вивчення літератури у взаємозв'язках із різними видами мистецтв у старшій школі, С. Жила застосовує у своїй роботі інтерактивні технології кооперативного навчання (робота в малих групах), технології опрацювання дискусійних питань (дискусія, диспут), інтерактивні технології ситуативного моделювання („Рольова гра”, імітаційні ігри) [3, 54].

Технологічна якість інтерактивного навчання передбачає вироблення правил організації. Так, Г. Токмань пропонує дотримуватись таких норм роботи:

- діють (тією чи іншою мірою) всі учасники навчального процесу;
- мають певну психологічну підготовку (самообмеженість, скутість, традиційність поведінки заважає);
- беруть участь не більше, як 30 чоловік (найкраще працювати в малих групах);
- готують приміщення (наприклад, столи поставити „ялинкою”, щоб кожний учень сидів боком до ведучого і мав змогу спілкуватися в малій групі);
- дбають про необхідні для творчої роботи матеріали (вони розробляються автором);
- налаштовують учасників на серйозне ставлення до питань процедури й регламенту;
- ділять клас на групи [8, 41].

Проблемним є питання класифікації інтерактивних технологій. У ряді праць розглядаються найбільш поширені інтерактивні технології. Н. Суворова виділяє найбільш відомі форми групової роботи: „велике коло”, „вертушка”, „акваріум”, „мозковий штурм”, „дебати”; О. Ісаєва – „рольові ігри”, „семинар”, „засідання прес-клубу”, „мозкова атака”, „дискусія” [3, 53-55]; Л. Півень у своїй роботі розглядає такі інтерактивні технології: „робота в парах”, „займи власну позицію”, „робота в малих групах”, „мозковий штурм”, „розігрування ситуації”, „коло ідей”, „акваріум” [5, 14]; А. Гін пропонує такі види робіт у групах: „спіймай помилку”, „прес-конференція”, „своя опора”, „мозковий штурм” [1, 7]. У ряді праць розглядаються окремі інтерактивні технології.

Найоптимальнішим методом активного навчання є проблемний, а формою – групова робота. У підготовчий етап можна включити ряд традиційних форм проведення занять: лекція, семінар, практикум тощо. Але найважливішим етапом вивчення будь-якої теми має бути заняття-роздум над проблемою, мета якого – залучити учнів до обговорення певних проблем твору, що вивчається.

Так, наприклад, під час вивчення повісті О.Бальзака „Гобсек” проводиться заняття за темою, яка є одночасно і проблемним питанням: „Що перетворило людину на глитая?” (Влада золота і її філософія в повісті „Гобсек”). Для того, щоб найповніше висвітлити цю проблему, треба поступово проаналізувати всі сходи життя Гобсека, які сприяли такому перетворенню, а також роль інших персонажів у розкритті цієї теми. Робота на цьому занятті не буде ефективною, якщо використовувати традиційні методи діалогу „викладач-студент”. Для того, щоб за одне заняття встигнути охопити майже весь зміст твору і підійти до вирішення цієї проблеми, створюємо декілька мікрогруп. Кожній мікрогрупі роздаються картки-завдання, виконуючи які учні поступово підійдуть до відповіді на проблемне питання.

Перші спроби класифікації інтерактивних технологій подані в роботі Г.Сиротенка „Сучасний урок: інтерактивні технології навчання” розглядає: 1. Кооперативне навчання: технологія роботи в парах; технологія діяльності ротаційних (змінюваних) трійок; технологія „два-чотири-всі разом”; технологія „карусель”; технологія роботи в малих групах (діалог, синтез думок, суспільний проект, пошук інформації, навчаючи-вчуся, ажурна пилка, аналіз ситуації). 2. Технології навчання у грі. 3. Дискусія (метод „Прес”, „обери позицію”, „телевізійне ток-шоу”). 4. Метод проектів (проект „Громадянин”). 5. Тренінгові методи навчання (міні-лекція, групова дискусія, ігрові методи, метод конкретних ситуацій (кейсів), мозкова атака) [7, 46].

Подана класифікація не є досконалою, методично виправданою. Так, метод проектів слід, очевидно, розглядати в системі проектувальних технологій, адже такий вид роботи не завжди передбачає

виконання завдань у групах, парах, а й індивідуальну роботу. Метод проектів можна використати під час інтерактивного навчання за умови діалогічної взаємодії учасників навчального процесу.

До тренінгових методів навчання Г. Сиротенко відносить технологію „мозкова атака”, яка одночасно включена до кооперативного навчання; групова дискусія одночасно виступає у технології власне дискусії. Таке варіювання, з нашої точки зору, не є виправданим. Науковець чітко не розмежує поняття „метод” і „технологія”, що, на нашу думку, порушує логіку його класифікації.

Уперше в науковій літературі класифікацію інтерактивних технологій подають О. Пометун, Л. Пироженко, визначаючи в ній чотири групи: 1. Інтерактивні технології кооперативного навчання: робота в парах („один проти одного”, „один-вдвох-всі разом”, „думати, працювати в парі, обмінятися думками”); ротаційні (змінювані) трійки; „два-чотири-всі разом”; карусель; робота в малих групах („діалог”, „синтез думок”, „спільний проект”, „пошук інформації”, „коло ідей” (або „Раунд Робін”, або „кругова система”)); акваріум. 2. Інтерактивні технології колективно-групового навчання: обговорення проблеми в загальному колі; „мікрофон”; „незакінчені речення”; „мозковий штурм”; „навчаючи – учись” (або „кожен учити кожного”, або „Броунівський рух”); „ажурна пилка” („Мозаїка”, „Джиг-со”); аналіз ситуації (case – метод); вирішення проблем; „дерево рішень”. 3. Технології ситуативного моделювання: симуляції або імітаційні ігри; спрощене судове слухання; громадські слухання; розігрування ситуацій за ролями („Рольова гра”, „Програвання сценки”, „Драматизація”). 4. Технології опрацювання дискусійних питань: метод ПРЕС (PPES, МППО); „займи позицію”; „зміни позицію”; „неперервна шкала думок” („Континуум”, „Нескінченний ланцюжок”); дискусія; дискусія в стилі телевізійного ток-шоу; оцінювальна дискусія; дебати [6, 24].

В основному елементи ігор на заняттях літератури пропонуються використовувати під час повторення матеріалу та на підсумкових заняттях. Наприклад, підсумкове заняття за темою: „Поезія середини ХІХ століття” можна провести у формі гри „Вгадай мелодію”. Але пропонується учням вгадати не мелодію, а назву твору, уривок з якого зачитується. Для цього групу поділяємо на дві команди. Фінальним завданням для команд є „Вгадай книгу за підказкою”.

На нашу думку, технології ситуативного моделювання (ігрові технології) слід виокремити як певний вид інтерактивних технологій і розглядати як відносно самостійну систему технологій. Адже використання гри в навчальному процесі завжди входять у протиріччя: навчання є завжди процесом цілеспрямованим, а гра за своєю природою має невизначений результат (інтригу). Хоча О. Пометун і Л. Пироженко справедливо зауважують, що ігрова модель навчання покликана реалізовувати, крім основної дидактичної мети, ще й комплекс цілей: забезпечення контролю виведення емоцій; надання дитині можливості самовизначення; надихання і допомога розвитку творчої уяви; надання можливості зростання навичок співробітництва в соціальному аспекті; надання можливості висловлювати свої думки [6, 32], ігрові технології на уроках використовувати слід вкрай рідко (як прийом).

Беручи за основу класифікацію інтерактивних технологій О. Пометун і Л. Пироженко, ми виділяємо три групи інтерактивних технологій, залежно від мети уроку літератури та форм організації навчальної діяльності учнів:

1. Інтерактивні технології кооперативного навчання.
2. Інтерактивні технології колективно-групового навчання.
3. Технології опрацювання дискусійних питань.

Висновки... Аналізуючи все вище сказане, відмітимо, що на уроках літератури варто використовувати інтерактивні технології, що дадуть максимальний навчальний результат. Критерієм доцільності застосування інтерактивних технологій є їхня ефективність: вони дозволяють за менший термін навчання засвоїти більше інформації, сприяють прискореному оволодінню програмовим матеріалом, тому з'являється більше часу на закріплення і практичне застосування знань, умінь і навичок. А отже, ігрові технології доцільніше застосовувати в позаурочний час у ході організації літературних вечорів, тематичних свят тощо, де якраз і реалізовуватимуться вище зазначені цілі навчально-виховного процесу.

Таким чином, вибудовуючи практичну роботу учнів на уроках літератури на міцних теоретичних засадах, сприятимемо науковим підходам до оптимальної реалізації дидактичної мети.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Гін А. Безкровна атака: Технологія проведення навчального мозкового штурму / А. Гін // Завуч (Перше вересня). – 2000. – № 8. – С.7-8.
2. Гін А. Прийоми педагогічної техніки: Зворотній зв'язок / А. Гін. – Луганськ : Навч. книга „Янтар”, 2000. – С.28.
3. Ісаєва О. Інтерактивні форми та види робіт при вивченні зарубіжної літератури в школі / О. Ісаєва // Всесвітня література та культура в навч. закладах України. – 2002. – № 3. – С.53-55.
4. Мартинець А. М. Нові педагогічні технології: інтерактивне навчання / А. М. Мартинець // Відкритий урок. – 2003. – №7-8. – С.28-31.

5. Півень Л. М. Активізація пізнавальної діяльності школярів шляхом використання інтерактивних методів навчання / Л. М. Півень. – Миколаїв, 2003. – 36 с.
6. Пометун О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. / Пометун О., Пироженко Л. – К. : А.С.К., 2004. – 192 с.
7. Сиротенко Г. О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання / Г. О. Сиротенко. – Х. : Основа, 2003. – 80 с.
8. Токмань Г. Сучасні навчальні технології та методи викладання літератури / Г. Токмань // Дивослово. – 2002. – №10. – С. 39-45.

Анотація
С.Ю.Пирошенко

Внедрение интерактивных технологий на уроках зарубежной литературы

В статье рассматриваются теоретические аспекты проблемы интерактивных технологий, проанализирована классификация интерактивного обучения, модифицированная соответственно к требованиям к урокам зарубежной литературы. Основной есть мысль о том, что использование интерактивного обучения возможно при условии диалогического взаимодействия участников учебного процесса.

Ключевые слова: интерактивные технологии, диалогическое взаимодействие., игровая модель, уроки зарубежной литературы.

Summary
S.Yu.Piroshenko

Introduction of Interactive Technologies at the Lessons of Foreign Literature

Theoretical problems of interactive technologies have been considered in the article. The classification of interactive teaching has been analyzed and modified according to the conduction of lessons in foreign literature. The dominative is the thought that the use of interactive teaching can be possible on condition of dialogic interactivity of the participants of the educational process.

Key words: interactive technologies, dialogic interactivity, playing model, lessons in foreign literature.

Дата надходження статті

„8” жовтня 2008 р.

УДК 373.21(47)“70/80”“19”

Л.С.ПІСОЦЬКА,
кандидат педагогічних наук, доцент
(м.Хмельницький)

Розвиток управління дошкільною освітою в Україні у 70-80 рр. ХХ ст.

Від розуміння керівниками дошкільних навчальних закладів історії розвитку управління дошкільною освітою в Україні, врахування досягнень і недоліків, властивих його еволюції, залежить якість і ефективність процесу управління дошкільною освітою на сучасному етапі. На основі ретроспективного аналізу становлення системи дошкільної освіти в Україні визначено, що 70-80 рр. ХХ ст. характеризуються періодом дійового управління розвитком дошкільного виховання.

Ключові слова: дошкільна освіта, розвиток управління дошкільною освітою.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Ретроспективний аналіз становлення системи дошкільної освіти в Україні показав, що динаміка її розвитку містить декілька періодів. Визначено сім періодів функціонування та розвитку системи дошкільної освіти в Україні та управління нею:

- середина ХІХ ст. – до 1917 р. – зародження дошкільного виховання та поява перших суспільних закладів;
- 1917-1940 рр. – становлення та розвитку суспільного дошкільного виховання;
- 40-і рр. ХХ ст. – розрухи та первинного відновлення після війни;
- 50-60-і рр. ХХ ст. – відродження системи дошкільного виховання;
- 70-80-і рр. ХХ ст. – активного створення навчально-матеріальної бази системи суспільного дошкільного виховання та її стабільного розвитку;
- 90-і рр. ХХ ст. – кризового стану та занепаду суспільного дошкільного виховання внаслідок переходу економіки держави від планово-директивної до ринково-орієнтованої;
- з 2000 р. до теперішнього часу – усвідомлення управлінських помилок минулого десятиліття, відродження та становлення дошкільної освіти.

В історії суспільного розвитку дошкільного виховання України 70-80-ті рр. ХХ ст. можна вважати періодом дійового управління розвитком дошкільного виховання. За своїм основним показником – охоплення дітей суспільним дошкільним вихованням – кінець 80-х рр. характеризується найвищою цифрою в історії освіти України. Тому вважаємо, що доцільно розглянути особливості цього періоду розвитку дошкільного виховання та управління ним в Україні.